

i Voorwoord

2 Tekstblok >

3 Vragenblok >

4 Antwoordenblok >

Voorwoord

Dit vijfde deel van de ART-History-reeks gaat over de westerse kunst en cultuur in de eerste helft van de twintigste eeuw. In deze docentenlicentie vind je het **tekstblok**, het **vragenblok** en het **antwoordenblok**.

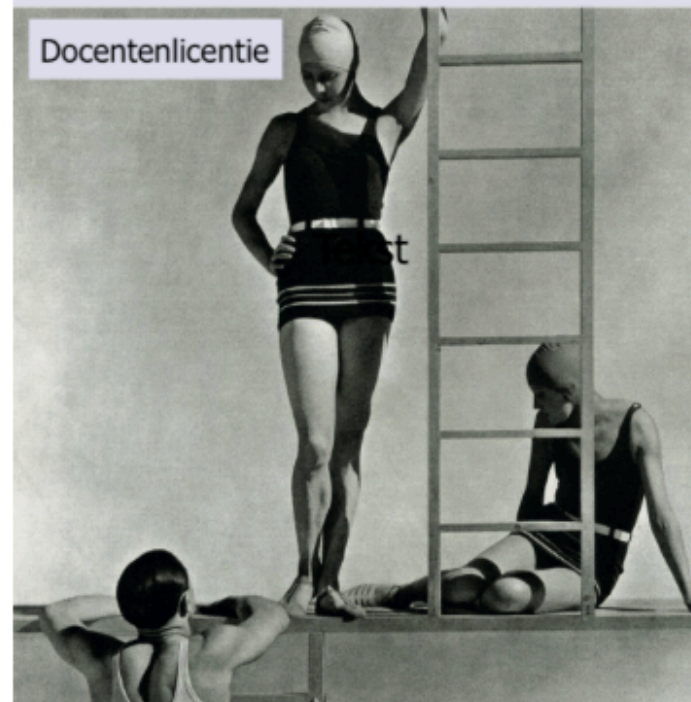
Cultuur van het moderne is thematisch en per discipline geordend. In deze uitgave worden de disciplines bouwkunst, beeldende kunst, film, design, muziek, drama en dans behandeld. Iedere discipline en elk hoofdstuk eindigen met een samenvattende In het kort-tekst.

Kernbegrippen en namen van belangrijke personen staan vetgedrukt, zodat ze meteen in het oog springen. Je vindt de begrippen terug in de begrippenlijst. Personen staan in het namenregister. Ook kun je de belangrijkste kunstwerken uit deze periode terugvinden in het overzicht van kunstwerken. De informatie uit het tekstblok kan worden toegepast bij de vragen van het vragenblok.

Via de menubalk aan de linkerkant van je scherm kun je door de uitgave navigeren. Door op een afbeelding te klikken, kun je deze vergroten en volledig bekijken. Soms zie je pijltjes naast een afbeelding staan. Daarmee kun je een volgende afbeelding of filmpje bekijken terwijl je op dezelfde pagina blijft. Helemaal onderaan elke pagina kun je naar de vorige of volgende pagina doorklikken.

ART-History, De cultuur van het moderne in de eerste helft van de twintigste eeuw

Docentenlicentie

- i** Voorwoord
- 2** **Tekstblok** >
- 3** Vragenblok >
- 4** Antwoordenblok >

Tekstblok

- 1 De negentiende eeuw >
- 2 De maatschappij in de nieu... >
- 3 Kunst en het gevoel >
- 4 Kunst en het verstand >
- 5 Kunst als boodschap** >
- 6 Kunst en amusement >

Begrippenlijst

Werken

Personen

5 Kunst als boodschap

- Oorlog: schoonmaakmiddel o... >
- Weg met de heersende klasse
- Nieuwe heersers en een nieu...
- De bouwkunst als boodschap >
- Beeldende kunst als boodsc...** >
- Toegepaste kunst als boodsc... >
- Muziek als boodschap >
- Dans als boodschap
- Theater als boodschap >
- Film als boodschap >
- In het kort

Beeldende kunst als boodschap

- Futurisme
- Dada
- Afval en toeval
- Readymades
- De pittura metafisica
- Het surrealisme
- Max Ernst
- Salvador Dalí
- René Magritte
- Joan Miró
- Guernica

Surrealisme in Nederland

- Kunst onder Hitler
- Kunst onder Stalin
- Kunst onder Mussolini
- In het kort

Surrealisme in Nederland

Nederlandse surrealisten zijn er ook, maar die zijn wat minder uitgesproken. Hier heerst het **magisch realisme**, zoals de stroming genoemd wordt. Kunstenaars als Carel Willink (1900-1983) en Pyke Koch (1901-1991) behoren tot deze stroming. De raadselachtige voorstellingen zijn geen hallucinaties of dromen. Het zijn ook niet de beeld- en betekenispetletjes van Magritte. De taferelen lijken realistisch, maar toch overheerst het gevoel dat er iets niet klopt. Er hangt een onheilspellende sfeer, mede versterkt door de vaak donkere onweersluchten. Figuren zijn soms grotesk en bizar, maar nooit onmogelijk. De graficus Maurits **Escher** (1898-1972) benadert het surrealisme weer op een heel wiskundige manier. Zijn prenten maken hem wereldberoemd.

Carel Willink, *Late bezoekers van Pompeï* (1931).

Amsterdamse School

De **Amsterdamse School**, een Nederlandse beweging rondom Michel de **Klerk** (1884-1923), trekt zich niets aan van de internationale trend om elke vorm van decoratie en ornament te weren uit de bouwkunst. Hun vormentaal borduurt voort op de bouwkunst van de **Jugendstil**. De architecten kiezen voor baksteen in tal van variaties, kleuren en vormen. De motieven voor deze aanpak komen echter wel overeen met die van het **Bauhaus** en andere functionaristen: men wil betere woon- en leefomstandigheden voor de arbeider.

Vaak werden Amsterdamse Schoolarchitecten ingezet om bestaande gebouwen of gevels te verfraaien met hun decoraties, maar ze hebben ook hele wooncomplexen ontworpen. Zo kregen De Klerk en medearchitect Piet Kramer in 1920 de opdracht van de socialistische woningbouwvereniging De Dageraad om 294 woningen en 6 winkels te ontwerpen in één complex in Amsterdam-Zuid. De woningen bestaan uit drie- of vierkamer-appartementen, een grote verbetering voor arbeiders in die tijd.

Michel de Klerk en Piet Kramer, *De Dageraad* (1923).

i Voorwoord

2 Tekstblok >

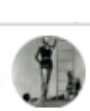
3 Vragenblok >

4 Antwoordenblok >

Werken

De index op deze pagina geeft een overzicht van de belangrijkste werken die in deze uitgave aan bod komen. Dit zijn werken die baanbrekend of desruptief zijn geweest in de kunstgeschiedenis. Ze staan op chronologische volgorde. Bij ieder werk vind je de maker(s), de oorspronkelijke en de naar het Nederlands vertaalde titel. Als je op de link klikt, kom je bij de pagina waar het kunstwerk wordt besproken.

Jaa rtal	Kunstenaar(s)	Oorspronkelij- ke titel	Nederlandse titel	Dis- ci- pli- ne
1851	Joseph Paxton	<i>Crystal Palace</i>	<i>Kristalpaleis</i>	bou- wku- nst
1853 - 1854	Richard Wagner	<i>Der Ring des Ni- belungen</i>	<i>De ring van de neveling</i>	mu- ziek
1867	Karl Marx	<i>Das Kapital</i>	<i>Het kapitaal</i>	lite- ra- tuur
1883	Friedrich Nietzsche	<i>Also sprach Za- rathustra</i>	<i>Aldus sprak Za- rathustra</i>	lite- ra- tuur
1888	James Ensor	<i>De Intocht van Christus te Brus- sel</i>		beel- den d
1889	Gustave Eiffel	<i>La tour Eiffel</i>	<i>Eiffeltoren</i>	bou- wku- nst
				beel

i Voorwoord

2 Tekstblok >

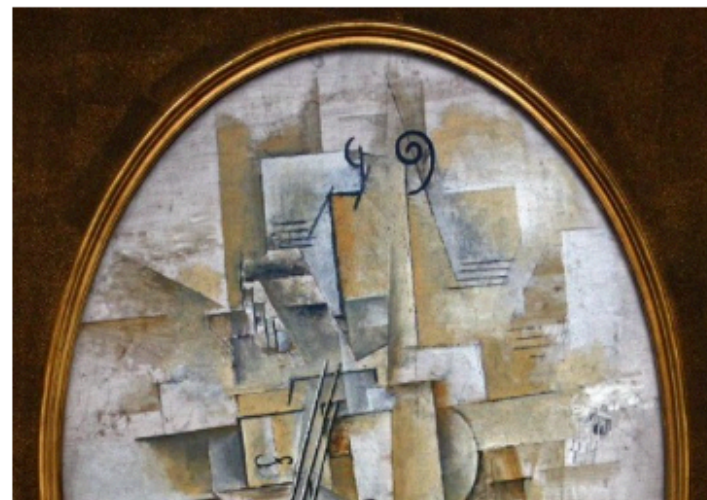
3 Vragenblok >

4 Antwoordenblok >

Blok 4 Picasso's beelden

Het kubisme en Pablo Picasso.

Bekijk de video en afbeelding 1.

Het kubisme is Picasso's antwoord op de snelle veranderingen aan het begin van de twintigste eeuw. Traditioneel was de rol van de kunstenaar die van een statische waarnemer. Het analytisch kubisme verandert dit; het is letterlijk een dynamische visie op de wereld met grote gevolgen voor beeldende aspecten als lichtval, ruimte, vorm en restvorm.

1. Leg uit hoe die dynamiek gestalte krijgt in kubistische schilderijen en betrek de gevolgen voor twee van deze beeldende aspecten daarbij.

Bekijk afbeelding 2.

Op de afbeelding zie je het object *Mandoline en klarinet* van Pablo Picasso uit 1913.

2. Noem drie aspecten van het werk die verwijzen naar een mandoline en een klarinet.

Bekijk afbeelding 2.

Op het eerste gezicht maakt dit object een toevallige indruk. Toch is er ook sprake van een beeldend evenwicht.

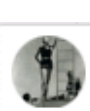
3. Noem drie kenmerken van dit object waardoor de indruk van toevalligheid ontstaat en geef ook drie manieren waarop een beeldend evenwicht wordt bereikt.

Picasso's *Mandoline en klarinet* heeft kenmerken van synthetisch kubisme.

4. Noem drie kenmerken van het synthetisch kubisme die je in dit object aantreft.

Picasso maakte dit object in 1913. De manier waarop hij beeldhouwkunst benadert is sterk vernieuwend. Zijn object wijkt in een aantal opzichten sterk af van de destijds gangbare beeldhouwkunst.

5. Noem vier kenmerken van dit object waarin het afwijkt van de destijds gangbare beeldhouwkunst.

i Voorwoord

2 Tekstblok >

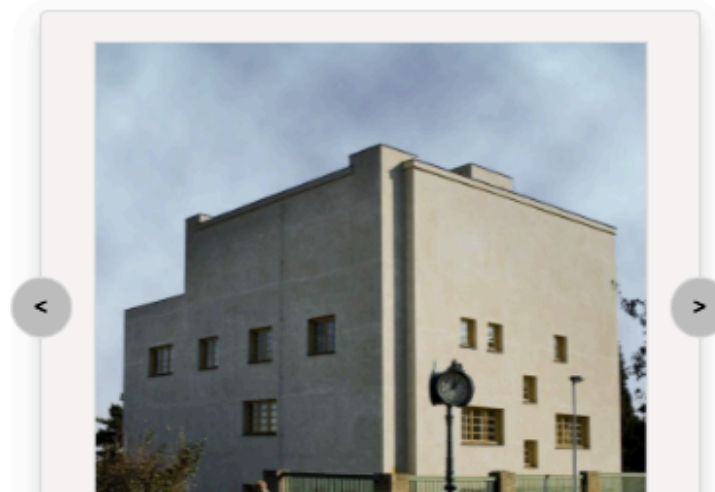
3 Vragenblok >

4 Antwoordenblok >

Blok 5 Amsterdamse School

1 De Amsterdamse School.

Bekijk video 1.

De Klerk en zijn collega's bouwden in Amsterdam-Zuid het woonblok *De Dageraad* in 1917. Het werd een bijzondere wijk vol fraaie arbeiderswoningen. Deze woningen staan in groot contrast met de vormgeving die het Bauhaus voorstaat. Toch bouwen beide bewegingen vanuit dezelfde motieven.

1. Noem twee overeenkomende motieven.

Bekijk afbeelding 1.

Dit is het soort bouwkunst waar de expressionistische architecten van de Amsterdamse School zich tegen afzetten.

2. Geef aan welke eigenschap van dit type woning deze architecten tegenstaat en noem daarbij drie zaken die daar de oorzaak van zijn.

Bekijk video 2.

De architecten van de Amsterdamse School vinden dat niet alleen de functie en de constructie de vorm van een gebouw moeten bepalen, maar dat ook de expressiviteit van de architect een rol speelt.

3. Noem drie aspecten van de architectuur waar dit te zien is.

Bekijk afbeelding 2.

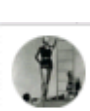
De woningen van afbeelding 2 zijn van ornamenten voorzien. De architecten van de Amsterdamse School wijzen dit soort decoratie af en kiezen voor baksteen als het favoriete materiaal.

4. Geef hiervoor een reden.

Bekijk video 2.

Het materiaal baksteen wordt uiterst origineel en creatief toegepast in deze architectuur.

5. Noem drie manieren waarop baksteen is toegepast in deze architectuur.

i Voorwoord

2 Tekstblok >

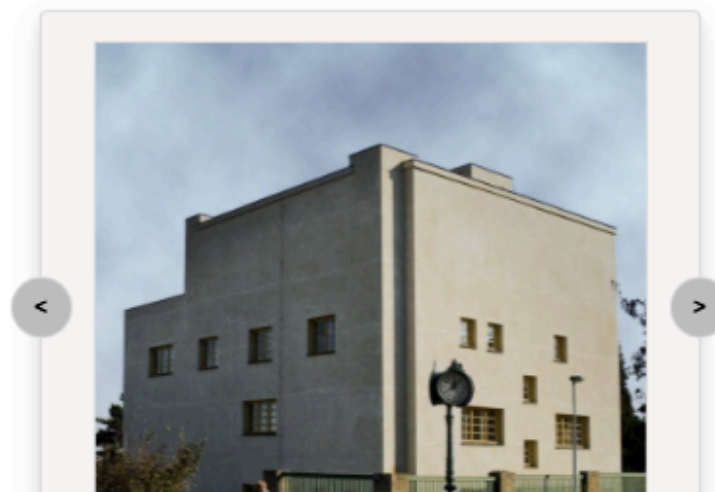
3 Vragenblok >

4 Antwoordenblok >

ABlok 5 Amsterdamse School

1 De Amsterdamse School.

Bekijk video 1.

De Klerk en zijn collega's bouwden in Amsterdam-Zuid het woonblok *De Dageraad* in 1917. Het werd een bijzondere wijk vol fraaie arbeiderswoningen. Deze woningen staan in groot contrast met de vormgeving die het Bauhaus voorstaat. Toch bouwen beide bewegingen vanuit dezelfde motieven.

1. Noem twee overeenkomende motieven.

- Beide storen zich aan het feit dat er te weinig woningen zijn voor de allerarmsten en dat wat er voor hen is erg slecht of te duur is.
- Men ergert zich daarnaast de slechte techniek en bovenal aan de lelijke vormgeving van deze woningen.

Bekijk afbeelding 1.

Dit is het soort bouwkunst waar de expressionistische architecten van de Amsterdamse School zich tegen afzetten.

2. Geef aan welke eigenschap van dit type woning deze architecten tegenstaat en noem daarbij drie zaken die daar de oorzaak van zijn.

Het onpersoonlijke karakter van de woning staat ze tegen.

Oorzaken

- De neutrale kleuren.
- De strenge geometrische vormen zonder symboliek.
- Het ontbreken van decoratie/ornamenten.
- Materiaal zonder enige uitstraling of expressie.

Bekijk video 2.

De architecten van de Amsterdamse School vinden dat niet alleen de functie en de constructie de vorm van een gebouw moeten bepalen, maar dat ook de expressiviteit van de architect een rol speelt.

3. Noem drie aspecten van de architectuur waar dit te zien is.

- De gevels zijn sterk plastisch vormgegeven.
- Er zijn allerlei decoratieve ornamenten aangebracht die niet functioneel zijn.
- Deuren, vensters, poortjes hebben allerlei verschillende vormen.
- Materialen worden op ongebruikelijke wijze toegepast (verticale verbanden, daknannen op ongewone plaatsen).